
Novi NATO na osnovici dokumenata

RADOVAN PAVIĆ*

Sažetak

Autor analizira proces proširenja NATO-a u Europi nakon pada Berlinskog zida i nestanka Varšavskog pakta. Paradoksalno je da se po okončanju hladnog rata sigurnosne prilike u Europi nisu poboljšale, nego su se opasnosti od vojnih sukoba povećale. Stoga većina bivših komunističkih država, uključujući i novonastale države uspostavljene nakon raspada Jugoslavije i Sovjetskog Saveza, nastoji otkloniti te opasnosti i povećati svoju sigurnost ulaskom u NATO. Ruska Federacija je glavni protivnik širenja NATO-a u istočnoj Europi, te osobito na države nastale raspadom Sovjetskog Saveza. Autor podrobno prikazuje geostrateške i geopolitičke posljedice ulaska prvog kruga istočnoeuropskih zemalja u NATO (Poljska, Češka i Rumunjska), kao i perspektive proširenja NATO-a na druge zemlje u regiji. Američku inicijativu za suradnju u jugoistočnoj Europi autor vidi kao nadopunu procesa proširenja NATO-a. Na posljetku se kritički osvrće na selektivnost NATO-a u prihvaćanju novih članica, zbog čega Hrvatska zasad ostaje u svojevrsnoj geostrateškoj praznini.

Nakon 1989. godine rušenjem Berlinskog zida i raspadom Sovjetskog Saveza u Europi su izvršene istinski dramatične promjene, a utrt je i put jednoj novoj Europi. Međutim, te su pozitivne promjene ponajprije političke i gospodarske, a manje sigurnosne. Štoviše, *umjesno je govoriti i o novoj nesigurnosti!* Jer, unatoč svim promjenama, nesigurnost je u Europi ostala, a za neke se nove države ona zapravo i osjetljivo povećala (tri baltičke republike). Dokaz tome je i činjenica da se NATO, s jedne strane, želi što više proširiti prema istoku, dok je, s druge strane, sve više država koje hrle i žure pod NATO-vo obrambeno okrilje. Prava tema koja se, dakle, nameće jest nesigurnost, i to u svezi nepredvidljivosti nuklearne Ruske Federacije. Čim je u pitanju nesigurnost, nužno se vraćamo i postavkama klasične europske hladnoratovske regionalne geostrategije, s novom krilaticom: "Novi NATO — stara geostrategija". I to zato što je NATO i dalje izrazito i ponajprije vojna organizacija, te je govor o vojnim i geostrateškim sadržajima logično uvijek na prvom mjestu. A kad se radi o tim i takvim sadržajima, onda je uvijek za NATO i Zapad implicirana neka opasnost. Bila ona kakva bila — ta opasnost uvijek dolazi s Istoka.

*Radovan Pavić, redovni profesor Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu u mirovini.

Zato i novi NATO ne može izbjeći stara i naslijeđena geostrateška razmatranja, jer su u tom smislu problemi i značajke isti, ili barem u istom duhu kao i prije 1989. godine.¹

Geopolitičke i geostrateške prilike nove Europe

Ciljevi nove Europe poslije 1989. godine očito su nova politička stabilnost i vojna sigurnost, kao nužne osnove gospodarskog razvitka. U tom je smislu od odlučnog značenja dvoje: nova politika Zapada i pokušaj vraćanja Rusije kao velesile na svjetsku pozornicu. Pri tome za rješenje ruskog problema danas postoji samo jedan put — vesternizacija (pozapadnjačivanje), što, međutim, nije naročito izgledno, te se stoga uspjeh Petra Velikog teško može ponoviti. Istina je da se danas Rusija uvelike vesternizira, ali su predznaci vrlo različiti: na žalost, onaj u znaku vesterna (Divljeg zapada) često je previše izražen.

Naravno, nova se nastojanja Zapada i dalje odvijaju u koordinatama moći i nemoći, interesa i (ne)pravde, pri čemu, jasno, dominiraju interesi, a pravdi jedva da ima mjesta. U svemu tome važne su i neke nove koncepcije:

Prvo — to je ideja upravljanja krizama kao strategija nadzirane konfrontacije uz stalnu (iako dokazano neuspješnu) preventivnu diplomaciju, što sve skupa znači: zadržavanje neutralnosti pod svaku cijenu, a to podrazumijeva izostanak odgovornosti za krajnji rezultat i ishod krize, ma kako nepravde bile drastične i ma koliko žrtve vapile za pravdom. Jer, stavljajući se na stranu makar i pravednika, Zapad gubi mogućnost upravljanja krizom i ujedno postaje i odgovornim za njezin rasplet, a to se ne želi.

Drugo — izbjegava se drastična uporaba vojne sile, iako pravednik pri tome može pretrpjeti sudbonosnu štetu. Vojna sila se koristi samo kao garant političkih rješenja (i “rješenja”).

Treće — uzročnici krize se ne likvidiraju do kraja, njih se jedino ograničuju, ali se s njima i dalje računa kao s činiteljima u novoj sigurnosnoj arhitekturi Europe. (Naravno, ne treba niti podsjećati kako je u ove tri točke sažet odnos prema problemima i Republike Hrvatske i BiH, kao i odnos svojevrsne zaštite SRJ.)

Četvrto — neke od glavnih potencijalnih nosilaca europske sigurnosti (Ruska Federacija) ne samo da ne treba ničim antagonizirati nego ih treba

¹Za razumijevanje novog NATO-a bitni su dokumenti i popratni tekstovi o NATO-u i “Partnerstvu za mir” objavljeni u izdanju *Hrvatskog vojnika* (1996.): a) NATO — temeljni dokumenti (I), NATO u srednjoj i istočnoj Europi, i b) NATO — temeljni dokumenti (II), strategija i “Partnerstvo za mir”, str. 4-56 i str. 4-48.

uvući u sam europski sigurnosni sustav, s obzirom na to da ne postoji druga mogućnost eliminiranja postojeće opasnosti.

Peto — u novim se prilikama traže i dodatni oblici sigurnosti; tako nije dovoljan samo NATO nego se pojavljuju i “Partnerstvo za mir” i regionalni savezi.

Šesto — nezaobilazna je i jedna teritorijalna dimenzija; naime, NATO se angažira i u rješavanju kriza izvan svog područja, što je na Istoku ocijenjeno kao rastuća opasnost.

Laž i paradoksi

Za razumijevanje novih odnosa u Europi treba prije svega voditi računa o dvama činiteljima: raspadu SSSR-a, što znači samo uvod u grčevitu borbu za njegovo posebno okupljanje, uz dva izrazita politička/geopolitička naglaska: neprežaljeni gubitak širokog izlaza na Baltik i Crno more (što je novi destabilizirajući faktor), i, zatim, stvaranje protuislamske barijere na jugu/jugoistoku od europske Rusije. I nadalje, ujedinjenje Njemačke kao prvorazredne europske regionalne sile, što aktivira stare suprotnosti s Francuskom i Velikom Britanijom. To je opće ozračje u kojem se odvija suvremena zbilja. A nju ponajprije karakterizira jedan (*prividno*) *zbunjujući paradoks: završetak hladnog rata (tako se barem tvrdi) prigoda je za poboljšanje/gradnju nove sigurnosti u Europi, a umjesto toga kao rezultat promjena od 1989. godine imamo teritorijalno širenje NATO-a i sve veći interes za ulazak u NATO. Sve to samo može ukazivati na novu europsku nesigurnost i nikako ne može biti samo izraz inercije nekakva militarističkog duha ili čak militarističke histerije. A kad se govori o militarističkoj inerciji, onda je jasno da se društvena afirmacija i sigurno i obilno financiranje nikako ne žele ispustiti iz ruku, zbog čega treba mistificirati postojeću opasnost (“opasnost”). Naravno, to ne isključuje realnu (nuklearnu) opasnost, ali zbog nje širenje NATO-a i ne bi bilo potrebno, budući da obrana od nuklearne opasnosti ne zahtijeva i teritorijalno širenje NATO-a. Ukratko: na nuklearnu opasnost odgovor nije povećanje NATO-vog prostora, pogotovo ne u prilikama ograničenih europskih dimenzija.*

Živimo, dakle, u izrazito paradoksalnoj situaciji: ruši se komunizam, raspada se njegova glavna tvrđava, raspada se Varšavski ugovor, potpisuju se svi mogući sporazumi o ograničenju naoružavanja i moratoriju na nuklearne pokuse, a rezultat je: težnja širenja NATO-a, što očito ima dramatično značenje. Međutim, izloženo lavini događajnosti i informacija, već oguglalo javno mnijenje tu dramatičnost više i ne opaža. A zaključak je jasan: sve to može biti rezultat bilo stvarne trajne opasnosti, bilo inercije militarizma koji i u novim prilikama traži za sebe privilegirano mjesto. Radi se, izgleda, ipak o onom prvom — o stvarnoj opasnosti. O tome govori i činjenica da se svi slažu kako Ruska Federacija neće nikada postati članicom NATO-a, što ne znači samo to da je ona nešto neiz-

mjerno drugo, nego i posebnost i zapravo ipak neprijatelj koji ne može garantirati ciljeve NATO-a. Ruska Federacija očito ne izaziva povjerenje da bi zajedno sa svima drugima mogla garantirati europsku sigurnost. Naprotiv, ona je ocijenjena kao potencijalni generator europske nesigurnosti, što znači: u sigurnosnom smislu u Europi nakon 1989. godine prilike zapravo nisu poboljšane, te na djelu može biti samo stara hladnoratovska geostrategija. A tako zaista i jest.

Širenje NATO-a

Godine 1995. NATO je dovršio studiju o svom teritorijalnom širenju. Od izvornih 7 članica, NATO ih danas ima 16, dok je 1997. godine dopunjen s još tri zemlje (Poljska, Češka i Mađarska), s time da su vrata i dalje otvorena — ponajprije za Sloveniju i Rumunjsku, dok su mogućnosti za tri baltičke republike vrlo male, a ostali se spominju više ili manje samo zbog diplomatske obazrivosti. U obzir dolazi eventualno čak i Ukrajina, ali nikada Bjelorusija ili Ruska Federacija.

Iako se o širenju NATO-a s razlogom govori o vojnim/geostrateškim sastavnicama, moguće je taj aspekt dovesti u pitanje — barem kao naznaku kako se ne bi izgubila cjelovitost pristupa problemu. Tako postoji mogućnost da težnja širenju NATO-a, s jedne, i protivljenje tom širenju, s druge (ruske) strane, u svojoj osnovi zapravo i nema vojno/geostrateške/sigurnosne probleme, nego predstavlja tek borbu za nova/stara interesna područja između Zapada i Istoka, u čijoj osnovi leže gospodarski činitelji. Zemlje koje teže NATO-u na taj način žele postići da ih se tretira i prizna kao pravi i apsolutni Zapad, za što je osnovni uvjet pripadnost i Europskoj uniji i NATO-u, što Rusija želi osporiti na teritoriju bivšeg Varšavskog ugovora i SEV-a.

Razmišljajući na ovaj način, izgledalo bi: prave vojne opasnosti zapravo i nema, na djelu su druga uobičajena hrvanja. Ali, moguć je i drukčiji pristup, i to u smislu maksimalne opasnosti koja govori: Ruska Federacija je ipak opasni medvjed na rubu prave Europe, pa *ako se NATO proširi na istok i ako jastrebovi dođu na vlast u Rusiji, to može samo podjariti sukob, što znači: novo širenje NATO-a na istok nije činitelj sigurnosti, nego obratno, činitelj sukoba; sigurnost Zapada temeljila bi se, dakle, na neširenju NATO-a!* Riječ je ipak o nesigurnosti i teško se oteti ideji da je teritorijalno povećani NATO sa što više novih država članica ipak činitelj nove sigurnosti. I to tim više jer i sam dokument NATO-a o njegovom širenju samo navješćuje jedinstvenu prigodu gradnje/poboljšanja sigurnosne arhitekture Europe. A navještaj je ipak samo navještaj, ni o kakvom se stvarnom boljitku još ne radi i treba se zato osloniti na novi prošireni NATO. Iako više nema Varšavskog ugovora, postoji još uvijek Ruska Federacija; prošireni je NATO, dakle, nužan.

Međutim, to proširenje NATO-a ne može biti brzo i mora biti vrlo selektivno. Krajnji mogući cilj, ulazak Ukrajine u NATO, još je vrlo dalek, a najvjerojatnije i neostvariv.

Selektivnost primanja u NATO — očito je u skladu s određenim načelima. Kao *prvo*, u obzir za učlanjenje dolaze najprije one zemlje koje nisu izravno na (mogućem?) udaru neke nove ruske opasnosti. To je razlogom što će tri baltičke republike (i ne samo one) vrlo teško ući u NATO u sadašnjoj fazi, jer si NATO zasigurno ne želi natovariti na vrat mogući novi sukob u kojem bi se po načelu skupne opasnosti/obrane morao angažirati.

Drugo — ne dolaze u obzir za učlanjenje ni one države koje su opterećene nekim unutarnjim sukobima zbog nacionalnih manjina ili graničnih pitanja.

I, *treće*, ne dolaze u obzir države koje se zbog različitih gospodarskih i političkih razloga ne odlikuju dovoljnom stabilnošću i koje zbog svoga siromaštva ne mogu vojnim pitanjima posvetiti odgovarajuću pažnju, koje se dakle, općenito uzevši, ne mogu baš pohvaliti kao uspješne države. Ali, zato dolaze u obzir one države čija je geostrateška vrijednost neprijeporna (baš kao što je to nekad vrijedilo za Grčku i Tursku), što onda može kompenzirati navedene nedostatke. Tako su po svom geostrateškom položaju za NATO bitni i Slovačka i Slovenija, i Rumunjska i Makedonija koja, iako živi u znaku opterećenosti mnogim problemima, ipak predstavlja tamponsku zonu za NATO-vu Grčku. Dakle, geostrateške prednosti mogu uvelike kompenzirati druge bitne nedostatke.

Trajne opasnosti i problem podjela u Europi

Prema novom strategijskom konceptu NATO-a (iz 1991. god.)² jasno se uočava da NATO i dalje inzistira na potencijalnim opasnostima, unatoč svemu pozitivnom što se dogodilo poslije 1989. god. Kao temeljno načelo i dalje ostaje skupna obrana protiv mogućih opasnosti, ali i to ne uvijek i upravo zato se u sljedećem krugu primanje očekuje još samo za Sloveniju, za koju je apsolutno jasno da je nitko neće napasti, a možda i Rumunjsku. Općenito uzevši, opasnosti su manje nego ranije: “Ugroza od istodobnog napadaja punom snagom po cijeloj europskoj bojišnici stvarno je uklonjena... Od tada je još više opao rizik vojne prijetnje velikih razmjera”.³ Naravno, sve je to lijepo, ali: “Ipak ostaju rizici za europsku sigurnost, raznovrsni su i prijete iz različitih smjerova, zbog čega ih je teško

²“Strategijski koncept Saveza” (7. i 8. XI. 1991.), *NATO — temeljni dokumenti* (II) str. 6.

³“NATO u središnjoj istočnoj Europi”, *Temeljni dokumenti* (I), str. 11.

predvidjeti i prosuditi”.⁴ Pri tome je karakteristično da se ne kaže koji su to rizici i iz kojih smjerova, ali da jesu, jesu! A zašto ih je teško predvidjeti i prosuditi, posve je jasno, jer oni mogu uključiti sve i svašta — izgleda i više od onoga u doba hladnog rata!

Isti se stav o opasnostima ponavlja i u strategijskom konceptu NATO-a kad se kaže da “...pojavljuju se drugi uzroci nestabilnosti, napetosti i sukobljavanja”⁵, dakle, ne samo vojna opasnost s Istoka koja je dominirala ranije. (I opet se ne govori koji su to uzroci, ali je očito da su oni sveobuhvatniji od negdašnjih.)

Sljedeći važan aspekt novoga strategijskog koncepta NATO-a jest *izbjegavanje novih podjela u Europi* (da je tome tako vidimo dobro iz nastojanja oko regionalnog, dakle, zajedničkog, pristupa tzv. jugoistočnoj Europi — bolja je definicija: središnja južna Europa — za koju se smatra da je barem neki oblik jedinstvenosti i povezanosti tog prostora zalag razvitka i približavanja Zapadu (američka inicijativa SECI). Jedinstvo je važnije od podjela, zato se i kaže kako “Savez (tj. NATO-pakt) mora isticati.?” kako ne može biti “sfera utjecaja (a time i odgovarajućih podjela, *R.P.*) u suvremenoj Europi”.⁶ (Zaista moramo biti impresionirani tom laži, kao da nismo svjesni da europski moćnici ne rade ništa drugo nego se bore za svoja interesna područja, uz potiskivanje konkurenata. I ta borba za stara/nova interesna područja ide toliko daleko da su zbog njih europski moćnici spremni i prijeći preko krivnje agresorskih država, kao što to pokazuje primjer jedne posve ekskulpirane Srbije.)

Širenje NATO-a

Proces širenja NATO-a ima, uz svoje strateške aspekte, i izrazitu teritorijaliziranu sastavnicu: težnja je širenja usmjerena prema istoku i jugoistoku. Zbog složenih razloga ono ne dolazi u obzir na prostor sjeverne Europe (Švedska i Finska), jer Norveška se smatra dovoljnom branom, Švedska se smatra zaštićena neutralnošću i geopolitičkim položajem, Finska je blokirana izravnim kontaktom s Ruskom Federacijom, dok su tri baltičke republike od te iste države isuviše ugrožene da bi NATO tako olako srljao u odnos koji bi mogao značiti teški (ratni) sukob s Rusijom zbog njihove obrane. Zato smjer širenja NATO-a ostaje jedino prema istoku i jugoistoku, i to s geostrateškim ciljem stvaranja novoga kontinuiranog blokovskog pojasa između Baltika i Grčke/Turske. Na taj način NATO

⁴Isto, str. 11.

⁵*NATO — temeljni dokumenti* (II), str. 34 (iz Deklaracije šefova država ili vlada sa zasjedanja Sjeveroatlantskog vijeća za suradnju u središtu NATO-a, Bruxelles, 10. i 11. I. 1994.

⁶*NATO — temeljni dokumenti* (I), str. 11—12.

postaje dominirajuća sila na Baltiku, a zajedno s Rumunjskom i prijateljskom (ili čak NATO-vskom?) Ukrajinom i na Crnom moru, dok dobiva i široku tamponsku zonu na glavnim geostrateškim pravicima (kroz njemačko-poljsku nizinu i prema Panoniji).

Međutim, širenje NATO-a treba najprije promotriti u političkom kontekstu: tako ulazak u NATO znači da one države koje već jesu Zapad postaju i apsolutni ili pravi Zapad, što uključuje i stanoviti visoki stupanj gospodarske razvijenosti, a time i prihvatljivosti za članstvo u Europskoj uniji. Time ulazak u NATO zapravo znači proširenje gospodarskog interesnog područja Zapada. Naravno, u NATO ulaze i one države koje su još daleko bilo od Zapada ili pravog Zapada, ali koje imaju prednosti prevažnog geostrateškog položaja (Grčka i Turska).

Ulazak u NATO i suprotstavljanje njegovom širenju

Naravno, u NATO ne mogu niti međusobno sukobljene države, bez obzira na to koliko je taj sukob već izražen ili je samo moguć. NATO-u je, naime, dosta jedne Grčke i Turske i njihova trajnog sukoba i nespornosti i u Egejskom moru i na Cipru, i zato nikako ne želi ponavljanje slične situacije u kojoj ne bi bilo onako važnih drugih prednosti kao što je to u slučaju Grčke i Turske (geostrateški položaj), zbog čega su te države u NATO-u nužne. A to znači da ulazak u NATO i ne mora biti određen unutarnjom stabilnošću, pravnom državom i poštivanjem etničkih prava manjina i slično, nego je dovoljna i sama geostrateška prednost koja zasjenjuje sve bitne probleme i nedostatke neke države, a sveukupnu politiku, ne samo NATO-a nego i Zapada u cjelini, spušta na razinu puke pragmatike.

Suprotstavljanje širenju NATO-a

U postojećoj geopolitičkoj slici Europe došlo je do nove bitne polarizacije: s jedne strane, našli su se Zapad i države koje bi htjele biti Zapad (ili barem njegove saveznice) ili bi ih ovaj zbog geostrateških razloga htio privući, a s druge strane su Ruska Federacija i Bjelorusija. Treba pritom tu još pribrojiti i SR Jugoslaviju koja ima neobično jake adute za svoju eventualnu prodaju bilo Istoku, bilo Zapadu.

Ovakva je nova podjela bitna značajka nove Europe i iz toga slijedi osnovno suprotstavljanje, i to Ruske Federacije i Bjelorusije prema svima ostalima. Zašto je Ruska Federacija toliko protivna širenju NATO-a, sasvim je razumljivo: ne radi se, naravno, ni o kakvoj NATO-voj vojnoj opasnosti, nego bojazni Rusije da neće moći obnoviti barem slavenski savez država (Rusija, Bjelorusija, Ukrajina), kao i staro interesno područje nekad definirano Varšavskim ugovorom i SEV-om, i da će definitivno izgubiti široka maritimna pročelja na Baltiku i Crnom moru. Zato zbog posebnih

interesnih razloga Ruska Federacija nikako neće htjeti pristati da se NATO proširi i na tri baltičke republike, Ukrajinu, Rumunjsku, Bugarsku i Mađarsku, i to zato što je bitno zainteresirana i za Baltik, Panonsku nizinu, Crno more i Balkan. Naravno, Ruska Federacija ne može nametati svoju volju, ali može nuditi kompromis (izgleda uzalud) kojim se postiže barem nešto: tako može predlagati da države srednje i jugoistočne Europe uđu samo u političke, ali ne i vojne strukture Zapada (nekadašnja francuska varijanta), čemu bi se onda mogla priključiti i Ruska Federacija. Međutim, to je nemoguće, jer ona još dugo ne može postati pravi Zapad (a vjerojatno ne može nikada). Ruski je prijedlog i to da ona sklopi s odgovarajućim državama pretendentima za članstvo u NATO-u sigurnosne aranžmane, a zauzvrat bi NATO odustao od postavljanja nuklearnog oružja na teritoriju novih članica. Razumljivo, sve je to nerealno, ali je važan segment europskog političkog nadmudrivanja. A to sve zato što unatoč novom dobu poslije 1989. god., stanovite opasnosti postoje i dalje. Pri tome treba naglasiti i činjenicu da Ruska Federacija baš i nije najpozvanija da daje sigurnosna jamstva, zbog čega je logično da takva jamstva odgovarajuće države radije traže na Zapadu. A pogotovo to vrijedi u uvjetima kad se sjetimo osnovne razlike između NATO-a i nekadašnjeg Varšavskog ugovora: prvi je nastao dobrovoljno na osnovici zajedničkih obrambenih interesa svih članica, dok je drugi nametnut u okviru ekspanzionističkog interesa samo jedne države.

Geostrategija novog NATO-a

Već je naglašeno da nas svaki razgovor o novom NATO-u (ali ujedno i o trajnoj ruskoj opasnosti u tom kontekstu) vraća na postavke klasične geostrategije, pri čemu glavno značenje ima geostrateška lokacija. Zato treba podsjetiti da je nekadašnja Francuska mogla (1966.) istupiti iz vojne strukture NATO-a, budući da je to omogućavao i njezin vrlo povoljan obrambeni geostrateški položaj daleko na Zapadu, s tamponima na istoku i izvan bilo kakvog važnijeg geostrateškog pravca ili izravnog graničnog dodira s područjem Varšavskog ugovora. U takvim si je uvjetima Francuska mogla priuštiti istupanje iz vojne strukture NATO-a, što bi u slučaju Njemačke bilo nezamislivo.

Na značenje geostrateške lokacije upućuje i nova ocjena važnosti SFRJ/SRJ, koja je za SAD i Zapad općenito postala bitno drukčija (i relativno nevažna raspadom SSSR-a i Varšavskog ugovora). Nekadašnji bitni interes Zapada za SFRJ nikako se nije temeljio na zaljubljenosti u socijalistički sustav, nego na vrijednosti geostrateške lokacije, ne samo u europskim nego i globalnim odnosima.

I napokon, na značenje geostrateškog položaja ukazuje i činjenica da je i Turska članica NATO-a. A članstvo u NATO-u konačna je definicija da je neka zemlja prihvatljiva Zapadu, iako se inače baš i ne odlikuje nekim

zapadnjačkim osobinama. Očito, Turska nije Zapad, ali je član NATO-a po liniji vrijedne lokacije.

Značenje geostrategije ponajprije se ogleda u raščlambi sljedećeg:

1) *značenje velikih transverzalnih pravaca*. Između zapada i istoka u Europi postoji u biti samo pet zaista relevantnih geostrateških pravaca i na svima je njima Ruska Federacija danas gubitnik. Od toga, dva su pomorska i tri kopnena (s jednom međusobnom spojnicom). *Prvi*, baltički pomorski pravac — ilustracija je izrazitog ruskog gubitništva: ovdje je izgubljeno vrlo dugo primorsko pročelje nekadašnjeg Varšavskog ugovora, Ruska je Federacija svedena na mali prozor u Europu između (dijelom amputirane) Finske i Estonije, proširenje NATO-a na Baltiku je već uslijedilo, a protiv svega toga, rusko zadržavanje Kalinjingradske oblasti nije dovoljna kompenzacija, i to pogotovo zato što i pomorski, a osobito kopneni pristup preko litvanske i poljske (u ovom slučaju i NATO-ve) barijere ili otpada (Poljska, Litva), ili može postati upitan (more).

Drugi je pomorski pravac crnomorsko-egejski do otvorenog Sredozemlja, koji prolazi kroz već postojeću NATO-vu barijeru.

Od kopnenih pravaca najvažniji je onaj kroz njemačko-poljsko-bjelorusku nizinu gdje ulaskom Poljske u NATO dominira ova blokovska organizacija, dok na bjeloruskom sektoru dominira Ruska Federacija. Sljedeći je kopneni pravac preko Ukrajine i Mađarske, preko Užočkog i Verečkog prijevoja (889, odnosno 841 m visine), za sjevernu Italiju i Jadran, gdje postoji nova ukrajinska barijera, budući da se Ukrajina sve više priklanja Zapadu, a željela bi ući i u NATO, dok pripadnost Mađarske NATO-u poništava mogućnost da Ruska Federacija opet izbije u Panonsku nizinu. Između tih dvaju geostrateških pravaca postoji i bitna niska spojnica (preko Moravskih vrata, 325 m), koja se odlikuje velikom sigurnošću, jer se nalazi relativno duboko u NATO-vu teritoriju.

I posljednji, *treći*, veliki geostrateški pravac zapad-istok jest onaj između Bugarske/Srbije i Jadrana, koji je za Rusku Federaciju također upitan, jer je i bugarska želja da postane članicom NATO-a. Iz svega slijedi da je za eventualni prodor prema zapadu i širenje interesnih područja Ruska Federacija svugdje blokirana i svugdje gubitnik. Međutim, to ne može biti faktor popuštanja tenzija i spoznaje da se Ruska Federacija mora svesti na svoju pravu mjeru, nego može samo podjariti ambicije ruskog neoimperijalizma.

Tamponske zone

Raspadom Varšavskog ugovora i širenjem NATO-a na istok mijenjaju se i tamponske zone i njihov položaj, pri čemu je Ruska Federacija i opet gubitnik. Naime, ona uvelike gubi tamponsku zonu i za sada su joj preostale još samo Bjelorusija, Ukrajina i Moldova, a s eventualnim (a

malo vjerojatnim) ulaskom i Ukrajine u NATO, ostat će zapravo samo Bjelorusija kao tamponsko područje. Na taj je način Ruska Federacija izgubila i DDR i Poljsku kao tamponsku zonu, a to je (na širini 52 N) udaljenost od čak 880 km. Za razliku, onaj pravi Zapad stječe i Poljsku (u perspektivi i Slovačku/?/) i Mađarsku kao svoju kontinuiranu tamponsku zonu široku u Poljskoj oko 600 km. A ako eventualno i Ukrajina uđe u NATO, onda će se tampon između slovačko-mađarsko-ukrajinske granice i granice Ukrajine i Ruske Federacije (kod rijeke Desne) proširiti još više od 900 km.

Međutim, u novim prilikama, raspadom Varšavskog ugovora (definitivno u prosincu 1992. god.) i novog priklanja nekadašnjeg sovjetskog interesnog područja Zapadu — više se o prostoru između Baltika i Jadrana/Crnog mora ne može govoriti kao o tamponskoj zoni, jer se taj prostor (uglavnom) vratio Zapadu, postao njegovo interesno područje, ili je već ušao u NATO.

Novi granični dodiri

Ovo je osobito osjetljivo pitanje, budući da uključuje i mogućnost lokalnih incidenata i, općenito, otežava normalne odnose i suradnju. Ulaskom Poljske, Češke i Mađarske u NATO, a možda i Slovačke te — iako je to za sada malo vjerojatno — i triju baltičkih republika, prilike se bitno mijenjaju. Dolazi naime do novih graničnih dodira, ne samo između Ruske Federacije i NATO-vske Norveške nego i između eventualnih NATO-vskih baltičkih republika (Estonija, Letonija) i Ruske Federacije i Bjelorusije (preko Poljske, Litve i Letonije), koja je danas već u dosta čvrstoj vezi i zajednici s Ruskom Federacijom. Maksimalna nepovoljnost bila bi i za Bjelorusiju i Rusku Federaciju u slučaju da i Ukrajina uđe u NATO, što znači da bi rusko-bjeloruski savez na čitavom svom zapadnom pročelju bio u izravnom dodiru s NATO paktom, što očito ne bi bilo najpovoljnije rješenje ni za jednu stranu. Ali, ovakve dalekosežne kombinacije najbolje je napustiti i ograničiti se samo na one nove granične dodire koji nastaju ulaskom Poljske, Češke i Mađarske u NATO (1997.).

Teritorijalni kontinuitet/diskontinuitet novog NATO-a

Za djelotvornost nekoga vojnog bloka od bitnog su značenja izravni granični kontakti među članovima, odnosno blokovski teritorijalni kontinuitet. Zato je za NATO nepovoljno da u njegov sastav uđu najprije samo Poljska, Češka i Mađarska, a ne i Slovačka i Slovenija, i to iz jednostavnog razloga: izostankom Slovačke i u uvjetima postojanja neutralne Austrije, Mađarska ostaje izolirana od ostalog NATO-a, veza i kontinuitet postižu se tek s uključivanjem Slovačke. A isto vrijedi i za vezu južnog krila NATO-a (južnije od Alpa i Karpata), tj. između Italije i Mađarske

ukoliko i Slovenija ne bi uskoro ušla u NATO, s obzirom na to da je ona teritorijalna veza Italije i Mađarske. Značenje je toga veliko i može poništiti neke nedostatke koji, primjerice, karakteriziraju Slovačku i otežavaju njezin ulazak u pravi Zapad, budući da se neke geostrateške nužnosti mogu pokazati puno važnijima; ako, dakle, neke države i nemaju sve kvalifikacije za pravi Zapad, nedostatke može kompenzirati značenje teritorijalnog kontinuiteta pakta (uz već ranije navedeno značenje geostrateške lokacije).

Geostrateški međuprostori ili praznine, problem okruženja

Kao još staru geostratešku prazninu u NATO-u treba spomenuti Švicarsku. Međutim, zbog njezine lokacije u zapadnom dijelu srednje Europe i u posvemašnjem sigurnosnom okruženju NATO-om i neutralnom Austrijom, kao i položaja izvan svih važnih transeuropskih geostrateških pravaca, ova švicarska geostrateška praznina nije problem za NATO. Naravno, nešto je drukčija situacija s austrijskom prazninom: ona kao neutralna država zaista prekida najpogodniju vezu Njemačke i Italije, a također i Slovenije. Međutim, iako sve to stoji, značenje ove austrijske praznine ne treba preuveličavati, budući da će u svakom slučaju Zapad braniti i Austriju, bila ona članica NATO-a ili ne!

Ali, posve je drukčija situacija s hrvatsko-bosanskohercegovačko-jugoslavenskom prazninom. Njezina je uloga bitna, pogotovo Srbije koja, istina, prekida vezu Mađarska-Makedonija-Grčka, ali pri čemu samo postojanje te praznine ne mora biti veći problem za NATO, i to iz dvaju razloga: prvo, čitav je prostor u slučaju ulaska Rumunjske (i Bugarske?) u NATO, uz prozapadnjačku Hrvatsku, Albaniju i Makedoniju, praktički u zapadnjačkom okruženju i s kopna i s mora, a od Ruske je Federacije kopneno posve izoliran, i, drugo, na moru dominira NATO-va flota.

Za problem okruženja moguće je navesti karakterističan i najosjetljiviji primjer, a to je svakako pitanje Kalinjingradske oblasti, koja osim morem nema izravnu vezu s Ruskom Federacijom, dok su kopnene veze prekinute teritorijem Poljske i Litve, od kojih Poljska već jest članica NATO-a.

Raspored nuklearnih snaga

Za sva ova geostrateška razmatranja nužno je uočiti da se ona ne tiču nikakva novog rasporeda nuklearnih snaga NATO-a, što očito smanjuje postojeće tenzije s Ruskom Federacijom nastale širenjem NATO-a na istok, a zatim moguće i na jugoistok, a očito je za Rusiju neširenje nuklearnog oružja činitelj koji može smanjiti njezino suprotstavljanje novom NATO-u. Tako u skladu s novom strategijom NATO-a čitamo: "Ne postavlja se nikakav budući zahtjev za razmjешtanjem nuklearnog oružja na teritoriju

novih država članica”.⁷ A to ne samo da znači izbjegavanje novih tenzija nego i umanjuje mogućnost da nove članice postanu krajnje osjetljivi vojni ciljevi. Naravno, to ne znači i da ne može do novog rasporeda nuklearnog oružja doći. Za sada je ta mogućnost mala, zapravo nikakva, što ima i svoju unutarnju političku logiku, kako se ne bi antagoniziralo javno mnijenje u državama koje tek što su primljene u NATO.

Na osnovi svega treba zaključiti:

— *prvo*, u dilemi je li širenje NATO-a samo rezultat vojne inercije naslijeđene iz doba hladnog rata, ili se temelji na ipak postojećim i trajnim opasnostima, treba se prikloniti ovom posljednjem. Jer, Ruska je Federacija ipak prilično kaotična, još je u svemu prilično nedefinirana, u čemu se kriju moguće opasnosti izražene u težnjama obnovi bivšeg Sovjetskog Saveza i starog interesnog područja;

— *drugo*, ako se govori o opasnostima vojnog značaja, onda su geostrateška razmatranja nezaobilazna, i

— *treće*, moguće je da se ipak ne radi o pravim vojnim sadržajima i vojnoj opasnosti, nego tek o borbi za interesna politička, a time i gospodarska područja s obje strane. Međutim, ograničiti se samo na to bilo bi krajnje neodgovorno i neoprezno: geostrategija ipak mora biti na prvom mjestu.

Strategijski koncept Saveza

U mjesecu studenom 1991. godine NATO pakt je donio svoj novi “Strategijski koncept Saveza”⁸, čije je poznavanje nužno za razumijevanje političkih i vojnih aspekata sadašnjosti i budućnosti. I u ovom dokumentu ponavljaju se neke stare, ali iznose i nove zasade.

Nasljeđuje se stara zasada o načelu skupne obrane, ali se otvara i mogućnost rješavanja i ostalih kriza izvan teritorija starih, a valjda i novih, budućih članica NATO-a, što je bitno i politička i geopolitička novina.

Pri tome uloga NATO-a nije samo užeg vojnog značaja nego je vojni činitelj u funkciji političkog utjecaja i kontrole, budući da Savez “...iskazuje mogućnost zapadnih demokracija da nadziru politički i sigurnosni razvoj novih demokracija.”⁹. Jasno je, dakle, vidljiva nova politička uloga NATO-a, utemeljena i na vojnoj sili.

⁷Isto, (I) str. 27.

⁸Isto, (II), str. 6-11.

⁹Isto, (II), str. 4. (Šušak, G., *Pobjednicima su vrata otvorena*, iz Predgovora.)

Novo geostrategijsko okruženje — oscilacije u pristupu i ocjeni

“Nestala je monolitna masivna i moguća izravna ugroza...¹⁰, ali se pri tome i dalje inzistira na “nesigurnostima” i “rizicima za Savez”. Karakteristično je da se i opet ne kaže koja je to i kakva ugroza, ali je bitno ukazivanje na trajnu opasnost, što znači da raspad SSSR-a i Varšavskog ugovora nisu donijeli rješenje sigurnosnog problema, jer i sama Ruska Federacija još uvijek doživljava sebe u koordinatama svjetske velevlasti.

Međutim, unatoč nestanku “izravne ugroze” i smanjenju rizika od “iznenadnog napada”, osobito u središnjoj Europi, ipak se upozorava: “Premda je u novom sigurnosnom okruženju opći rat u Europi postao krajnje nevjerojatan, ipak ga se ne smije potpuno isključiti”.¹¹ Opasnost je dakle opet postojeća i trajna. Iako je opasnost osobito smanjena u srednjoj Europi, ipak će prve države koje su primljene u NATO biti upravo one iz tog prostora (Poljska, Češka, Mađarska), i to unatoč težnji smanjenja “prednje nazočnosti” koja (navodno) više nije tako potrebna, ali je, izgleda, ipak, *de facto*, i te kako potrebna, jer postoje i “preostali rizici” koji prijete “iz raznih smjerova”. Oscilacija u stavovima je očita, jer se jasno kaže kako nema potrebe za “... održavanje sveobuhvatnog razmještaja linearne obrane u središnjem europskom području”.¹² Sve je kao mnogo bolje nego ranije, ali je ipak bolje proširiti NATO, naročito na dva geostrateška pravca: u njemačko-poljsko-ruskoj nizini i mađarsko-ukrajinsko-ruskoj nizini. Sigurno je sigurno, zar ne? Pri tome, međutim, nije zanemareno ni ono drugo, tj. potreba osiguranja novoga interesnog područja za Zapad.

Novoprimljene države u NATO računaju na osnivački ugovor (Washingtonski ugovor) NATO-a od 4. IV. 1949. god. u kojem je najvažnija točka 5., koja govori da napad na jednu ili nekoliko članica znači i napadaj na sve članice. To, dakako, uključuje i automatizam zajedničke obrane (ali se u današnjim prilikama taj automatizam može dovesti u pitanje), pa zato u NATO ulaze i one države koje ne mogu biti neposredno ugrožene od Ruske Federacije.

¹⁰Isto, (II), str. 10.

¹¹Isto, (II), str. 19.

¹²Isto, (II), str. 20.

Različitost nestabilnosti

Pri svemu tome NATO računa i s jednom novom mogućnošću, što zahtijeva i angažman samog Saveza. “Manje je vjerojatno da rizici za sigurnost Saveza mogu uslijediti iz smišljena napadaja na teritorij Saveza, već je vjerojatnije da mogu uslijediti iz neočekivanih posljedica nestabilnosti koje mogu prerasti u velike gospodarske, društvene i političke teškoće, uključivo etničke suprotnosti i teritorijalne sukobe, s čime su suočene mnoge države u središnjoj i istočnoj Europi. Napetosti što mogu uslijediti, dokle god ostaju ograničene ne bi smjele izravno ugroziti sigurnost i teritorijalnu cjelovitost članica Saveza”.¹³ U tome je novina i time se otvara novo područje djelovanja NATO-a.

Nestabilnosti ne moraju slijediti samo zbog izravne ugroze teritorijalnog značaja, nego mogu dovesti do kriza i oružanih sukoba u koje bi se uključile vanjske snage, ili bi se ti sukobi mogli prelići na teritorij NATO-a. Nije dakle samo u pitanju teritorij, nego i širenje oružja masovnog uništavanja, terorizma, prekid transporta sirovina i goriva, sabotaze i slično. Zato se i zaključuje kako je, istina, smanjen rizik većeg sukoba u Europi, ali je povećan od izbijanja drugih mogućih kriza. Međutim, izgleda da posebnih i povećanih razloga za zabrinutost nema, jer “...su mogućnosti postizanja ciljeva Saveza političkim sredstvima veće nego ikad do sada”.¹⁴

Problem metoda

Za razrješenje mogućih kriznih situacija važne su i nove metode. Po-najprije, tu je *preventivna diplomacija* (koja se do sada, doduše, pokazala posve neuspješnom); u pitanju su, dakle, politička i gospodarska sredstva pritiska. Zatim, nužni su kontrola razoružanja i razoružanje, što može imati (?) “...središnju ulogu u postizanju sigurnosnih ciljeva Saveza”¹⁵. Nadalje, važno je i izbjegavanje bilo kakvih novih podjela na kontinentu, jer bi i to moglo dovesti do nestabilnosti.¹⁶ I, napokon, *bitno je upravljanje krizama* ovisno o preventivnoj diplomaciji. Krize, dakle, treba rješavati na ranom stupnju razvoja. Koliko je to uspješno i koliko se to stvarno (ne)želi, najbolje pokazuju prilike u Hrvatskoj i BiH.

Prema novom NATO-u, za rješavanje kriza uporaba izravne vojne sile ne dolazi u obzir, eventualno tek na kraju. Vojna sila se ne primjenjuje automatski ma kako poremećaj i uzrok bili teški, a njezini ciljevi nikako

¹³Isto, (II), str. 10.

¹⁴Isto, (II), str. 14.

¹⁵Isto, (II), str. 15.

¹⁶Isto, (II), str. 16.

nisu radikalni (primjer Hrvatske i osobito Bosne i Hercegovine u tome je više nego ilustrativan). To, dakle, znači: probleme treba više samo nadzirati (Balkan, Kavkaz, rub Indije...), negoli se aktivno i angažirano uključivati u proces rješavanja krize, a pogotovo ne izrazito na jednoj strani, bez obzira na to je li to strana pravednika. Jer, za Savez je posve nedopustivo da se on stavi otvoreno na stranu jednoga od sudionika u sukobu. Krizu se radikalno ne želi rješavati, nego se njome tek upravlja, a za to je potrebna nepristranost (iako je jasno da isti odnos prema agresoru i žrtvi zapravo znači stavljanje na stranu agresora). Staviti se na stranu pravednika značilo bi u potpunosti preuzeti i odgovornost za rješenje krize, a sve to Savez nikako ne želi.

Radikalna vojna sila (npr., na Balkanu) koristila bi se, dakle, samo u slučaju ugrožavanja vitalnih interesa Saveza, a to u slučaju agresije militantnih velikosrba (i Srbije i Crne Gore) nije slučaj. Problem zato treba samo izolirati da se ne prelije, što je i učinjeno. I sve to skupa onda znači da se krizama “upravlja”, dok ograničena vojna sila dolazi u obzir tek u krajnjoj nuždi, a koliko će kriza dugo trajati zapravo i nije toliko važno!

Partnerstvo za mir

U novim političkim i geopolitičkim odnosima u Europi, i NATO i Zapad općenito su se našli u situaciji da moraju hitno odgovoriti zahtjevu brojnih novooslobođenih država za ulazak u NATO i Europsku uniju. Naravno, to nikako nije moguće, pa je Zapad morao razraditi tehniku selektivnog i odgođenog pristupa kao nekoga polurješenja koje za odgovarajuće države ne bi značilo razočaranje, nego bi otvorilo perspektivu, dok bi NATO-u stvorilo dodatno vrijeme u kojem bi se niz problema mogao riješiti. U takav pristup ubraja se prije svega angažman “Partnerstva za mir”, kao oblika suradnje koji će jednima otvoriti vrata za ulazak u NATO, a drugima dati uvjerenja da su i oni bitni sudionici u izgradnji i održanju nove europske sigurnosne arhitekture.

Začetak “Partnerstva za mir” nalazimo već u siječnju 1994. god. u obliku “Deklaracije šefova država ili vlada Sjeveroatlantskog vijeća” iz Bruxellesa, u kojoj se ponovno pozdravlja novo ozračje europske suradnje nastalo poslije 1989. god., ali uz što se ponovno javljaju “...drugi uzroci nestabilnosti, napetosti i sukobljavanja”.¹⁷ Tom se prilikom usvaja i koncept CJTF¹⁸, što se odnosi i na sudjelovanje država nečlanica Saveza. Iako se “Deklaracija” uobičajeno smatra za novi prilog sigurnosti, ne možemo ne uočiti i neka posvemašnja nerazumijevanja: tako, što se tiče BiH, smatra

¹⁷Isto, (II), str. 34.

¹⁸CJTF — *Common Joint Task Forces* iz V. 1996. koje čine NATO i članice “Partnerstva za mir” pod zapovjedništvom Zapadnoeuropske unije.

se da se sukob morao riješiti pregovorima i da se samo (sukobljene strane) "...one mogu dogovoriti da polože oružje i završe nasilje koje je mnogih proteklih mjeseci služilo samo dokazivanju kako jedna strana može postići vojnu pobjedu".¹⁹ Krasno! Bijedu ovakva načina razmišljanja i nerazumijevanje problema lako je razotkriti, jer krizu u BiH nije moguće razriješiti pregovorima u smislu pravednog rješenja, budući da to agresoru ne pada na pamet. Zatim, nije se moguće dogovoriti da agresor položi oružje, a da onaj koji se brani također bude razoružan. I napokon, obrambeno-oslobodilački rat u BiH nikako nije služio samo zato da se dokaže nečija premoć u oružju — on je spašavao ljude i teritorij pred velikosrpskom agresijom.

Iz takvog stava Europe vire i druge naivnosti, laži i nepravde. Vidi se to dobro kada se u "Deklaraciji" kaže: "Pohvaljujemo pogranične države zbog njihove ključne uloge u provedbi sankcija protiv onih koji nastavljaju nasilje i agresiju...".²⁰ pri čemu se zaboravlja da je uloga nekih pograničnih zemalja zaista bila ključna, ali ne za provođenje, nego za kršenje sankcija, što je omogućavalo nastavak i dugotrajnost agresije (Makedonija, istina, ne posve svojom krivicom, zatim Rumunjska, Bugarska, Grčka i Albanija). One su zaista imale ključno značenje, ali — za održanje Srbije i Crne Gore!

Naravno, ispraznost "Deklaracije" kakva već mora biti u kontekstu nekažnjavanja Srbije/Crne Gore vidi se i onda kad se kaže: "Ponovno potvrđujemo našu spremnost da pod upravom Vijeća sigurnosti UN i u skladu s odlukama Saveza od 2. i 9. VIII. 1993. izvodimo zračne napadaje kako bismo spriječili gušenje Sarajeva, zaštićenih područja i ostalih ugroženih dijelova BiH", a da je u stvarnosti Sarajevo i dalje gušeno, a o Bihaću i Srebrenici da se i ne govori.²¹

Iako "Partnerstvo za mir" ima stanovito pozitivno značenje za sigurnost pojedinih država, jer omogućuje takvu vojnu suradnju sa Savezom koja znači jačanje njihove vlastite vojne sposobnosti, ipak nema niti govora da bi NATO branio članice "Partnerstva za mir", nego će se on s njima samo savjetovati ako one zamijete izravnu prijetnju svojoj cjelovitosti, političkoj neovisnosti i sigurnosti. Nije baš mnogo, ali nešto ipak jest, i to samo u prije navedenom smislu — jačanju vlastite obrambene sposobnosti.

Na osnovici "Deklaracije" formuliran je onda i angažman samog "Partnerstva za mir". Ni po tom angažmanu, međutim, NATO neće braniti države članice; sudjelovanje u "Partnerstvu za mir" znači samo to da su pojedine države više ili manje prihvatljive za Zapad, što znači da neke zaista jesu u predvorju NATO-a i da moraju razvijati svoje vojne snage

¹⁹NATO — temeljni dokumenti, (II), str. 39.

²⁰Isto, (II), str. 39.

²¹Isto, (II), str. 39.

koje će biti sposobne surađivati sa snagama država članica NATO-a. Istina je da je “Partnerstvo za mir” vrlo ambiciozan i važan projekt, ali su i njegova ograničenja znatna. A važne su i obveze članica da će se poštivati postojeće granice i sporovi rješavati mirnim putem.

Zaključak

Raščlamba nekih osnovnih dokumenata NATO-a, kao i uvid u europske političke i geostrateške prilike poslije 1989. godine, nameću barem četiri zaključka:

— Ako i prihvatimo tezu da je sigurnosna situacija u Europi poboljšana, to se u politici NATO-a ne opaža, jer unatoč takvom poboljšanju (ili “poboljšanju”) NATO svoje širenje ipak smatra nužnim, a to onda izaziva nove antagonizme s Ruskom Federacijom, čime se udaljavamo od poželjnog koncepta europske sigurnosti.

— Samo postojanje NATO-a, a pogotovo njegovo širenje, jasno govori kako se svojevrsna podjela Europe nastavlja i dalje, i to u dvostrukom smislu: i dalje ostaju s jedne strane NATO, a s druge strane Ruska Federacija, dok se Europa i dodatno podijelila na države koje će postati, odnosno neće postati članice NATO-a (i Europske unije).

— Iako svaki govor o NATO-u na prvom mjestu podrazumijeva geostrateške sadržaje, skloniji smo u širenju NATO-a vidjeti nova zapadna gospodarska interesna područja, negoli vojne ciljeve. Posve je logično da širenje NATO-a nije nikakva vojna prijetnja Ruskoj Federaciji, ali jest oduzimanje njezina starog gospodarskog i političkog interesnog područja, što je jedna od najvažnijih činjenica u današnjoj Europi.

— Već 1997. godine osobito su značajne promjene u europskoj tamponskoj zoni: između Baltika i Crnog mora Rusija je izgubila tamponsku zonu i mogućnost ponovnog osvajanja interesnog područja, dok se više ne može govoriti ni o kakvom tamponu u Zwischeneuropi, jer je taj prostor sve više dio Zapada i nije nikakva tampon zona.

*Posredno nastupanje NATO-a:
SECI (The Southeast Europe Cooperation Initiative) i
NATO-va europska geostrategija*

Zbog trajne, nužne i naravne isprepletenosti i snažne prisutnosti različitih političkih, gospodarskih, geopolitičkih i geostrateških sadržaja u svim važnim međunarodnim odnosima i zbivanjima, inicijativu SECI, iako je najprije gospodarskog značaja, nužno je promotriti i u geostrateškom kontekstu. Istina, on nije javno proklamiran, ali zato nije ništa manje prisutan. Štoviše, ima autora koji ističu kako su ciljevi SECI-ja prije svega “geopolitičke prirode”, dok je razvijanje gospodarskih veza zapravo u drugom planu, i to tek kao pokriće one prave, tj. geopolitičke svrhovitosti. Iako je geopolitički aspekt očito važan i prisutan, ovakva nam se isključivost ocjene čini ipak pretjeranom. Ali, stoji teza da se ipak radi o posrednom nastupanju NATO-a.

Geostrategija SECI-ja i Istok

Razumljivo je da svaka geostrateška raščlamba SECI-ja za svoj okvir ima odnose s Istokom i Orijentom; podjednako je, dakle, ostalo i danas u hladnom miru, baš kao što je bilo i u hladnom ratu. Promotrimo zato redom barem neke geostrateške osobine koje se vežu uz SECI.

Prvo — zbog članstva Grčke i Turske u inicijativi, SECI već neminovno jest uključen u jednu geostratešku koncepciju, s obzirom na to da su i Grčka i Turska članice NATO-pakta. I ne samo to, bit će uključen još i više kad najprije Mađarska, a zatim i Slovenija uđu u NATO.

Drugo — smatra se da SECI sa svojim naglašenim aspektom gospodarske suradnje može biti i pozitivna kočnica i regulator u sukobima oko Cipra između Grčke i Turske i time pridonijeti stabilizaciji prilika u Europi i na Bliskom istoku. Međutim, *to je na žalost, tlapnja, jer se geopolitički sukobi odlikuju takvim snažnim nabojsima da oni ne mogu biti prevladani nekim drugim, u ovom slučaju gospodarskim rješenjem.*

Treće — Turska nije član Europske unije, ali se putem SECI-ja još više veže sa Zapadom i posebno pravim Zapadom, i to u uvjetima porasta njezina geostrateškog značenja zbog borbe za novu preraspodjelu interesnih područja na Kavkazu, ali i prodora turskog utjecaja dalje na istok u turkofonski i islamski prostor, čime Turska, pogotovo u perspektivi, postaje sve značajniji azijski čimbenik.

Četvrto — na svojevrsan način već sada, a pogotovo ako i Rumunjska uđe u NATO, SECI je zapravo također u funkciji kompletiranja geostrateškog tampona prema Istoku, i to na način formiranja okruženja oko Istoka upravo na onom mjestu gdje ono nedostaje, tj. najprije na unutar-

njem kopnenom dijelu/spojnici Mitteleuropa — Bliski istok, a u tu svrhu dovoljna je i sama Rumunjska. Posebno treba istaknuti da su sve ove funkcije i procesi povezani sa širenjem NATO-a na istok i prema Istoku važni i zbog svoje hitnosti: naime, sve treba dovršiti prije nego što počne mogući pretpostavljeni kaos u Ruskoj Federaciji, prema kojoj treba ponovno organizirati jedan “cordon sanitaire”, baš kao i poslije Prvog svjetskog rata. Sada, naravno, iz posve drugih razloga, ali nikako ne i manje opasnih (milijunski val izbjeglica).

Peto — posebno su važne prilike u Crnom moru: za razliku od sovjetske Rusije koja je maksimalno proširila svoja pomorska proćelja, današnja se Ruska Federacija vratila u pretpetrovsko doba, tj. ostala je s vrlo uskim i po svemu ograničenim izlazima na more. Doživjela je udarac i u Finskom zaljevu (nezavisnost Estonije), a bitno je sužena i na Crnom moru (zbog Ukrajine i Gruzije), dakle s vrlo ograničenim primorskim proćeljem dugim između Kerčkih vrata i Gruzije svega oko 330 km, i s jednom jedinom važnom lukom (Novorosijsk). Tako je Crno more prestalo biti ponajprije sovjetskim jezerom, a bilo kakvo ugrožavanje Tjesnaca postalo je pukom iluzijom: i Rumunjska i Bugarska ispale su iz sovjetsko/ruskog interesnog područja, a Bugarska je osim toga vrlo blizu Tjesnaca.

Šesto — zbog pripadnosti (na kraju, ipak!) SECI-ju i SR Jugoslavije, smanjuje se mogućnost ruskog prodora na Balkan, a time i na Sredozemlje i mimo carigradskih tjesanaca.

Sedmo — dio SECI-ja formira i svojevrsnu tamponsku zonu (prema turbulentnom jugoistoku) koju čine Slovenija, Hrvatska i Mađarska. Istodobno Slovenija i Hrvatska osiguravaju vezu talijanskog sektora NATO-a s onim srednjoeuropskim (Mađarska kao nova NATO država). Također, SECI je svojevrsna veza između NATO-vske Srednje Europe centrirane na Češku (uskoro i Slovačku) i Mađarske s NATO-vskom Grčkom i Turskom. Ukratko, SECI je dio europske tamponske zone prema Istoku, tako da Ruskoj Federaciji i Bjelorusiji, kao njihova tamponska zona, ostaju samo Finska, Estonija, Letonija, Litva i Ukrajina.

Interesi SAD

Formiranje SECI-ja očito se mora promatrati i u kontekstu američkih interesa. Iako više nego traljavo rješenje bosansko-hercegovačkog problema i nebriga za budućnost Bosne i Hercegovine zbog najavljenog povlačenja snaga SFOR-a sredinom 1998., čime se Bosna i Hercegovina bez adekvatnog rješenja prepušta sama sebi, upućuju kao da SAD nemaju nekih naročitih interesa u ovom prostoru, što jednostavno nije istina. Interesi postoje i oni su bitni, i više su geostrateški negoli gospodarske naravi. SECI, između ostaloga, nije zapravo ništa drugo doli novo i čvršće definirano američko interesno područje što će kulminirati ulaskom barem dijela država

tog prostora u NATO. Putem SECI-ja SAD ostaju prisutne u regiji, što omogućuje i neki nadzor, a ujedno se time može smanjivati utjecaj Europske unije, i to putem svojevrsne “kontraeuropske”. Sve to nije beznačajno ako se ima u vidu tržište od oko 150 milijuna potrošača. Onaj tko ne razumije što znače geostrateška nužnost i perspektiva proširenja tržišta, taj bolje neka uzgaja šampinjone i ne muči se oko nemogućih stvari. Zato je jasno da će i geostrateški utjecaj SAD u regiji, pa i putem SECI-ja, očitovati rasti. I to tim više što su prilike u regiji sve nestabilnije: “albansko proljeće” (1997.) još nije završilo, nestabilnost na albansko-makedonskoj granici je izrazita...Pri tome samo članstvo u “Partnerstvu za mir” (i Albanije i Makedonije) nije nikakva prava kočnica za barem ublažavanje neriješenih pitanja. To znači da SAD moraju pronaći i neke druge poluge svog utjecaja, koje će biti prilog stabilizaciji regije, a u to se ubraja i SECI.

Zbog svega toga SAD se neće tako lako odreći ideje SECI-ja. Zato će pritisak u tom smislu biti konstantan. Tako veliki svijet u odnosima prema Hrvatskoj stječe još jednu polugu za utjecaj i njezino ucjenjivanje, a ona druga poluga je upravo u formiranju — to je nastojanje velikog svijeta da što više Srba ostane u Hrvatskoj i da ih se što više vrati, osobito u hrvatsko Podunavlje, kako bi se putem kontrole njihovih prava i privilegija moglo stalno utjecati na, ne omogućujući joj normalan razvitak. A sve to u kontekstu one kazne koja Hrvatskoj nužno slijedi, zato što se oduprla i Jugoslaviji i pobunjenicima i što nije pala onda i onako kako je to bilo predviđeno.

Legenda 1

Idealni geostrateški model širenja NATO-a

Nekadašnji NATO

1. Države članice nekadašnjeg NATO-a (do 1997.), nastalog 1949. god. (s proširenjima 1952., 1955., 1982., 1990.). Peto je proširenje uslijedilo 1997. (Mađarska, Poljska i Češka). Nekadašnji NATO imao je svugdje osiguran, bilo teritorijalni kontinuitet, bilo prekomorski pristup.

2. a) Idealno novo proširenje NATO pakta zauzimalo bi kontinuiranu zonu od Finske do Bugarske i Hrvatske, čime bi bila ostvarena NATO-va zona između Arktičkog oceana, Jadrana i Crnog mora.

b) Novi NATO može ispuniti svoju svrhu i bez Finske i Bugarske.

c) Na taj bi način bili ostvareni važni geostrateški kontakti između novog NATO-a i Istoka (Ruska Federacija, Bjelorusija), i to Norveške, Finske, Estonije i Letonije s Ruskom Federacijom (Litve i Poljske i s Kalinjingradskom oblasti), te Poljske, Litve i Letonije s Bjelorusijom.

3. a) Finska kao svojevrsna neutralna država izvan NATO-a već i sama po sebi predstavlja za Zapad tamponsku zonu, a geostrateški je okružena NATO-om, bilo s kopna, bilo s mora.

b) Neutralna Švedska dopunjuje tamponsku zonu prema Istoku, dok je neutralnost Austrije zapravo beznačajna.

c) Ukrajina kao važno tamponsko područje prema Istoku.

Geostrateške praznine

4. a) Države geostrateške praznine čije izostajanje iz članstva NATO-a ima stanovito geostrateško značenje, ali koje se može posve kompenzirati u slučaju opasnosti s Istoka. Zaštićene NATO-om, te države zapravo zbog svoje sigurnosti i ne moraju ući u sam pakt.

b) Ostale države geostrateške praznine bez nekoga izrazitijeg značenja.

Karakteristike i prednosti Zapada i NATO-a

5. a) (1) Dominacija u akvatoriju Baltika

b) (2) i (3) Dominacija na nekadašnjem koridoru ratova između Istoka i Zapada

c) Poljsko-bjeloruska granica danas služi kao barijera na rusko-bjeloruskom koridoru (B, R.)

6. (4) Slovačka gorska spojnica — između Poljske i Mađarske. Današnje izostavljanje Slovačke iz članstva u NATO-u u geostrateškom je smislu posve nelogično.

7. (5) Mađarska kao važno čvorište vojno-operacijskih pravaca (panonska lepeza), ujedno s Hrvatskom i Rumunjskom važna srednjoeuropska barijera prema jugu.

8. (6) Hrvatska kao važno područje barijere i spojnica Jadrana s Mađarskom i uopće Srednjom Europom. Posredstvom Hrvatske i Italije jadranski bazen je gotovo sasvim u rukama Zapada, dok na njegovom ulazu/izlazu dominiraju NATO-ve Italija i Grčka.

9. a) (7) Rumunjska kao izlaz NATO-a na Crno more, čime se

b) (7a) naglašava dominacija Zapada u tom akvatoriju, a također pridonosi i mogućem dodatnom baražiranju Tjesnaca, ali i

c) dominaciji u Egejskom moru i na Sredozemlju općenito (7b).

Istok u podređenom položaju

10. Teritorij Ruske Federacije i Bjelorusije, sa sve izraženijom tendencijom međusobnog povezivanja (1997.), koje bi u skladu s ruskim nastojanjem trebalo obuhvatiti što više članica Zajednice nezavisnih država (bivši SSSR).

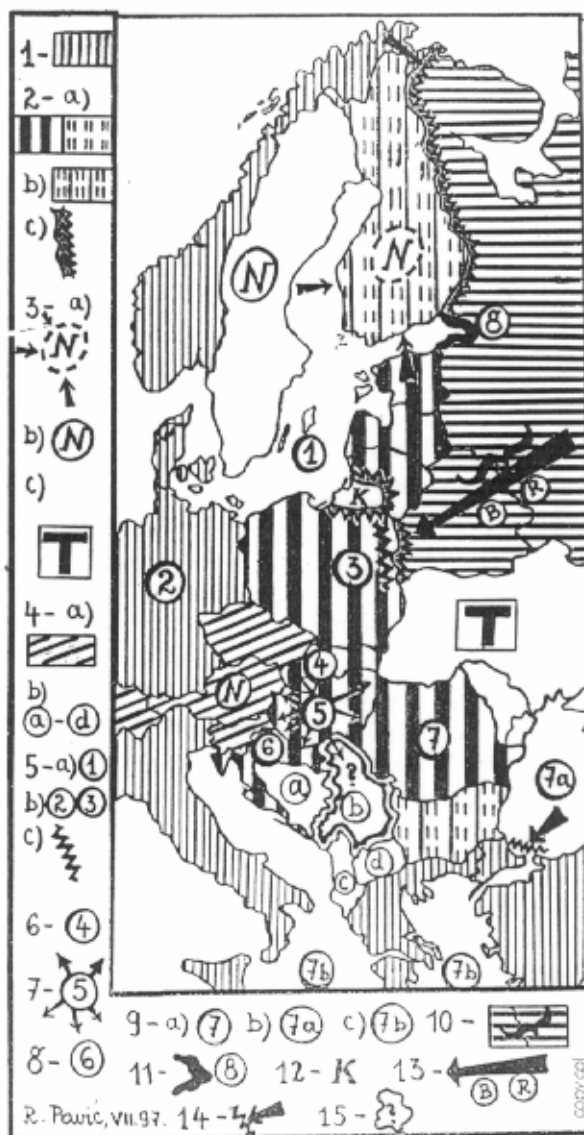
11. (8) Gubitkom Estonije, Ruska Federacija je u najnovije vrijeme krajnje ograničena u svom izlazu na Baltik.

12. Kalinjingradska oblast — eksklava ruskog teritorija na Baltiku, dakle bez prostornog kontinuiteta s Ruskom Federacijom. Širenjem NATO-a prema idealnom modelu, oblast bi se našla posve u NATO-vu okruženju bez mogućnosti kopnenog pristupa do Bjelorusije preko NATO-vske Poljske i Litve, i u uvjetima NATO-ve pomorske dominacije na Baltiku. Zato se Kalinjingradska oblast ne može promatrati kao problem za NATO zbog njezine isturenosti u prostor NATO-a, nego samo kao problem i opterećenje za Rusku Federaciju.

13. Bjelorusko-ruski (R, B.) geostrateški koridor danas bez poljskog i istočnonjemačkog segmenta.

14. Pristup Ruske Federacije otvorenom Sredozemlju danas trpi ona ista (ili još i veća?) ograničenja kao i u doba SSSR-a.

15. Teško je vjerovati da bi SR Jugoslavija mogla postati ikakav ozbiljniji vojno-politički oslonac Ruske Federacije na Balkanu.

Slika 1

Legenda 2

Današnji prošireni NATO kao izraz političke pragmatike i nastojanja da se što manje antagonizira Rusija

NATO do 1997. godine

1. Države članice nekadašnjeg NATO-a.

Prošireni NATO

2. Novoprimljeni članovi 1997. god. (Poljska /a/, Češka /b/ i Mađarska /c/). Ovo proširenje NATO-a, iako je od strane Ruske Federacije ocijenjeno kao teška pogreška, ipak nije naišlo na njezino drastično protivljenje, jer je jasno da te države više ne mogu postati interesno područje Rusije. Zahvaljujući proširenju NATO-a, ovaj dio srednje Europe zapravo se pretvorio iz jedne tamponske zone u čvrsto područje Zapada, kao nova barijera, što je posvemašnja novost u tradicionalnoj geostrateškoj funkciji ovog dijela srednje Europe. Novi članovi NATO-a obuhvaćaju oko 484.581 km², s oko 59,190.000 stanovnika (1995.).

3. Zona geostrateške praznine (Švicarska-Austrija-Slovačka, oko 1.300 km²), države nečlanice koje se praktički nalaze sasvim unutar područja NATO-a, ali imaju samo prividno diobenu funkciju između dijelova pakta lociranih sjevernije i južnije od reljefne zone Alpe-Tatre.

4. (1) Uza sve nedostatke, Slovačka je ipak veza Poljske i Mađarske, dok su Poljska i Češka preko Moravskih vrata (2) i Austrije (3) povezane s Mađarskom.

5. Iako Slovenija i Hrvatska, (4) i (5), nisu članice NATO-a, posve je razumljivo da bi u slučaju potrebe stavile svoj teritorij na tranzitno-logističko raspolaganje NATO-u. Uzimajući u obzir sve ove moguće veze, očito je da NATO, unatoč postojanju geostrateških praznina i činjenice da se još nije proširio na Sloveniju (a u doglednoj budućnosti neće ni na Hrvatsku), ipak ostvaruje adekvatnu unutarnju povezanost.

6. U NATO u ovom krugu nije ušla ni Rumunjska, iako ona ima bitno geostrateško značenje za zatvaranje barijere prema Istoku, i za jačanje zapadne prisutnosti u Crnom moru. Izostanak članstva u NATO-u Slovenije, Hrvatske i Rumunjske znači da NATO nema dodatnih uporišta ni na Jadranu, a ni na Crnom moru.

7. Teritorij Ruske Federacije i Bjelorusije kao politička jezgra oko koje Rusija ponovno želi okupiti države bivšeg SSSR-a i ostvariti novo interesno područje barem na teritoriju Zajednice nezavisnih država.

8. Države (Finska, Estonija, Letonija i Litva) u koje Zapad za sada ne smije dirnuti zbog najoštrijeg suprotstavljanja Ruske Federacije. Pri tome se tri baltičke republike smatraju za nepovredivo rusko interesno područje.

9. Slovačka kao izraziti privid mogućeg geostrateškog klina Istoka prema središnjem prostoru NATO-a. Radi se o samo prividnoj opasnosti, s obzirom na to da je pristup do njega preko Ukrajine, što znači da taj "klin" nema nužnu geostratešku, a ni političku bazu.

Slika 2

Legenda 3
Budući NATO

Novo proširenje NATO-a

1. a) Slovenija (S) i Rumunjska kao praktički sigurni budući članovi NATO-a.
b) Za ulazak i Rumunjske u NATO logična je pretpostavka da će u drugom krugu biti riješen problem Zmijskog otoka, smještenog ispred ušća Dunava, na koji polažu pravo i Rumunjska i Ukrajina.

2. Iz geostrateških razloga logično bi bilo primanje i Slovačke u NATO. Međutim, kako se NATO u svim širenju ne rukovodi ponajprije geostrateškim razlozima, a Slovačka osim toga ima i problema s mađarskom nacionalnom manjinom, to je njezin ulazak u NATO pod velikim znakom pitanja.

3. a) Još je upitniji ulazak Hrvatske u NATO (zasad nema niti govora o ulasku), pogotovo u svjetlu činjenice da Hrvatska, kao dežurni krivac za sve političke propuste Zapada na ovim prostorima, ne može ni u Partnerstvo za mir, gdje su čak i jedna Albanija i Ruska Federacija! Očito je da pogrešna rješenja koja forsira Zapad ne mogu uspjeti, a za to netko mora biti kriv — naravno Hrvatska (i Hrvati u Bosni i Hercegovini) kao najslabija strana, a koja je ujedno ispoljila i krajnji "bezobrazluk" — ipak se održala, a to nikako nije bilo predviđeno od strane nekih najvažnijih svjetskih moćnika. I zato sada mora ispaštati, zato je logično da je stalno ucjenjivana i onemogućavana — dok su jedna Albanija, Bugarska ili Grčka u očima velikog svijeta kao "uzorne" zemlje umnogome ispred Hrvatske.

b) Iako ima znatno geostrateško značenje, vrijednost obale Hrvatske u tom se smislu ne smije preuveličavati. A u kontekstu stalnih pokušaja kažnjavanja Hrvatske kao "krivca" za sve i sva, treba naglasiti veliko turističko značenje naše obale, što treba potirati iz dva razloga: prvo, Hrvatska je drugima na Sredozemlju neugodna turistička konkurencija, i drugo, Hrvatskoj treba izbiti iz ruku moguće znatne prihode, te tako i time uglaviti i naglasiti njezino siromaštvo, definirati je kao neuspješnu državu koja bi onda trebala krenuti nekim drugim putem, prema nekoj novoj balkanskoj zajednici u vanjskom, i Hrvato-Srbiji u unutrašnjem aspektu.

4. Ulazak Makedonije u NATO također ne dolazi u obzir, ali će Makedonija uvijek (a pogotovo otkad je tako obilno i djelotvorno kršila sankcije protiv SR Jugoslavije) imati podršku SAD koje ne žele uz granicu s NATO-om jedno novo i vrlo složeno krizno žarište.

Širenje Europske unije

5. a) Države Europe koje vrlo brzo očekuje početak ozbiljnih razgovora o tijeku procesa primanja u Europsku uniju. Na taj način bi Poljska, Češka i Mađarska zbog članstva i u NATO-u i u EU stekle kvalifikaciju pravog Zapada, što se već isto tako zapravo može primijeniti i na Sloveniju, kao prvog budućeg člana NATO-a. Pri tome je važno uočiti da bi se od triju baltičkih republika (Estonija, Letonija i Litva) jedino Estonija za sada mogla nešto potpunije inkorporirati u Zapad. Ta je mogućnost važna, jer je za širenje svoga primorskog proćelja na Baltiku za Rusku Federaciju Estonija — kao granična država, čija se obala nastavlja na ruski zaljev ušća Neve — svakako najvažnija.

b) (a) — (e) Za pristup Europskoj uniji otvaraju se kasnije perspektive i za Letoniju, Litvu, Slovačku, Rumunjsku i Bugarsku (i opet nema mjesta za Hrvatsku, čemu uzrokom očito nisu i ne mogu biti gospodarski razlozi).

Zaboravljena Europa

6. (a) (1—5) Kao kontrast postojećim prilikama kakve one već jesu i koje nepravедno favoriziraju neke, a zapuštaju druge države, treba ukazati da bi se više država (Hrvatska, BiH, SRJ, Albanija i Makedonija) moglo svrstati u kategoriju zaboravljene Europe. To su države bilo izvan glavnih europskih interesa, bilo pod stalnim pritiskom (Hrvatska), pri čemu je posebno važno uočiti da Srbi i Srbija ipak uživaju stanovit odmjereni, pažljivi i privilegirani položaj: unatoč svim nedaćama i nesrećama koje su izazvali, ipak ne smiju biti kažnjeni. Iako se za dio europskog juga s pravom može uporabiti sintagma — zaboravljena Europa — u tome jasno naslućujemo i figu u džepu koju drži Zapad, u čemu

su, dijelom, u pravu. Ali, ako to nalažu određeni interesi, onda će se i Tursku definirati kao neprijepornu "europ-sku" državu... ("Europa" na crtežu).

b) (A) — čak ni odnos prema starom problemu Albanaca u Srbiji ne može promijeniti njezin ipak privilegirani tretman, i to iz jednostavnog razloga: albanski problem na Balkanu postoji, ali njegovo rješenje još nije na redu.

c) Ni novo zaoštavanje u Sandžaku (VII. 97.) neće za Srbiju imati negativnih posljedica.

Slika 3

Legenda 4
Stari i novi NATO

1. Države članice NATO-a prije rušenja Berlinskog zida 1989. godine Granica Zapada i Istoka tada dijeli srednju Europu, dok je zbog postojanja SFRJ — situacija u središnjoj južnoj Europi složena.

2. Države članice "Partnerstva za mir". U članstvu su i Poljska, Češka i Mađarska, ali je njihovo članstvo zapravo već bespredmetno, jer su to države primljene u NATO (1997.).

3. a) Države-članice novog NATO-a: DDR postaje dio Zapadne Njemačke, NATO-a i Europske unije.

b) (1—3) Novoprimljene članice NATO-a.

c) Jadranski akvatorij (i Otrantska vrata) koji je unatoč participaciji SRJ apsolutno u rukama Zapada (apsolutno more Zapada) i zajedno s nizom srednjoeuropskih i balkanskih država čimbenik okruženja europske geostrateške praznine.

4. a) Nova granica Zapada i Istoka pomiče se prema istoku (granica Istoka prema zapadu naravno ne znači da je sve zapadnije od te granice zaista — Zapad).

b) Na Zapadu ostaje izolirana eksklava Kalinjingradske oblasti koja pripada Ruskoj Federaciji.

5. a) Nastojanja za što boljim političkim i gospodarskim povezivanjem Bjelorusije i Ruske Federacije.

b) Ukrajinska geostrateška i politička barijera između Ruske Federacije i Zapada.

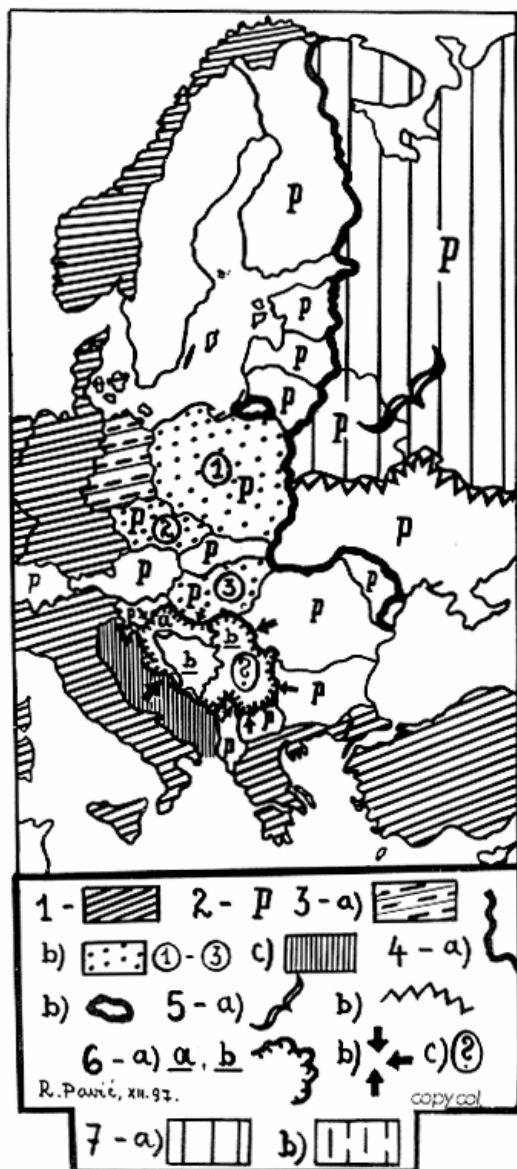
6. a) Politička i geostrateška praznina Europe (Hrvatska (a), BiH (b) i SRJ (b)). Dok je za BiH (b) i SR Jugoslaviju (b) logično da one nisu članice "Partnerstva za mir", jer ne mogu biti garant ni svoje vlastite sigurnosti (BiH), a ni one okolne (SRJ), dotle je neprihvatanje Hrvatske (a) u tu organizaciju očit izraz protuhrvatske politike kojom se želi postići neke druge ciljeve, pogotovo zato što u usporedbi s mnogim državama članicama "Partnerstva za mir" Hrvatska ima najvjerodostojniju vojsku, koja nešto zaista može garantirati i bez koje Daytonski sporazum uopće ne bi bio moguć. Karikaturnost kriterija po kojima Hrvatska ne može biti članica "Partnerstva za mir" više je nego očita.

b) Hrvatsko-bosanskohercegovačka geostrateška praznina u povoljnom okruženju zapadnim organizacijama.

c) (?) SR Jugoslavija kao država specifične lokacije i specifičnih osobina koja danas očito nije ni Zapad, ni Istok, nego je Balkan (i to po većini svojih negativnih odrednica), pri čemu uživa prednost da se zbog svoje geostrateške lokacije može približavati bilo Zapadu, bilo Istoku, uz podjednaku moguću dobrodošlicu s objiju strana.

7. a) Ruska Federacija i Bjelorusija — izrazite države Istoka.

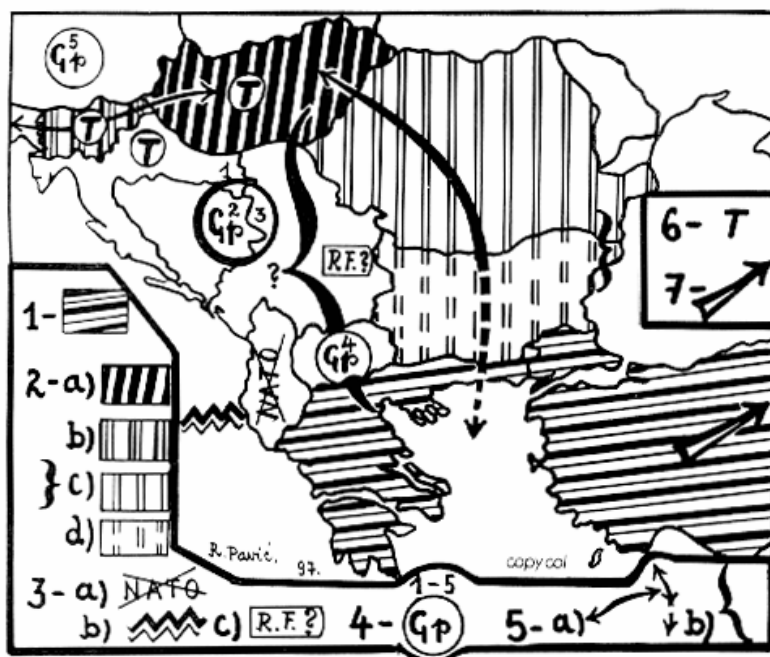
b) Ukrajina — također država Istoka, ali i s nastojanjima da se što više približi Zapadu što on i prihvata i potiče.

Slika 4

Legenda 5
Regionalna geostrategija i SECI

1. Stare članice NATO-a u nekadašnjoj, ali i današnjoj funkciji okruženja SSSR-a/Ruske Federacije.
 2. a) Države predviđene za prvu fazu priključenja NATO-u (Poljska, Češka i Mađarska).
 - b) Najvjerojatnije će u tu skupinu trebati uskoro uključiti i Sloveniju.
 - c) Što se tiče Rumunjske, i tu postoje snažni interesi nekih država pravog Zapada (Francuska) da i ova zemlja što prije uđe u NATO.
 - d) Važan potencijalni kandidat je i Bugarska, i to iz dvaju razloga: zajedno s Rumunjskom bitno proširuje zapadnjačko pročelje na Crnom moru, te predstavlja spojnicu između srednjoeuropskog i sredozemnog dijela NATO-a. Time potencijalna spojna uloga Srbije i Makedonije između nove NATO-ve članice Mađarske i NATO-ve Grčke postaje uvelike bespredmetna.
3. a) U današnjim, ali i perspektivno još duže vrijeme nesređenim prilikama Albanija nije poželjan ni perspektivan član NATO-a. A što se tiče njezine geostrateške važnosti za Zapad, ne treba pretjerivati.
 - b) Italija i Grčka dovoljne su za kontrolu Otrantskih vrata.
 - c) Utjecaj Ruske Federacije i njezin prodor u SR Jugoslaviju teško se mogu očekivati, što znači i da otpada neka posebna prisutnost Ruske Federacije na Jadranu.
4. Geostateška praznina. Budući da se s jedne strane ne može očekivati skoro primanje Hrvatske, BiH, SRJ i Makedonije u NATO, dok s druge strane Austrija ne pokazuje preveliko oduševljenje za pristup NATO-u, moguće je da u ovom važnom dijelu Europe (spojnica Europe i Blistoka) ostaje jedan geostrateški nepopunjen prostor, što bi se moglo smatrati za sigurnosni nedostatak. Međutim, budući da će okolne države najvjerojatnije postati članice NATO-a, onda i sama geostrateška praznina automatski uživa prednosti NATO okruženja, jer NATO mora braniti taj prostor bez obzira na činjenicu da se radi o nečlanovima.
 5. a) Važne potencijalne NATO-ve spojnice.
 - b) Uloga Srbije kao spojnice između dijelova NATO-a nije više potrebna, ako i Rumunjska i Bugarska uđu u NATO.
6. Slovenija, Hrvatska i Mađarska — tamponska zona za srednju Europu prema jugu i jugoistoku.
7. Novo značenje Turske — prodor utjecaja Turske prema islamskim turkofonskim državama na Kavkazu i u dijelu središnje Azije, čime se svojevrsni vid okruženja oko Ruske Federacije još više naglašava.

Slika 5

Radovan Pavić

THE NEW NATO

Summary

The author analyzes the process of the NATO expansion in Europe following the collapse of the Berlin Wall and the dissolution of the Warsaw Pact. Paradoxically, after the end of the cold war, the security conditions in Europe have not improved. On the contrary, the danger of military conflicts has increased. That is why most former communist countries, including the newly-created states which emerged after the disintegration of Yugoslavia and the Soviet Union, have been trying to eliminate this danger and strengthen their security by joining NATO. The Russian Federation is the main opponent of the NATO expansion in Eastern Europe, particularly on the states which came into being after the collapse of the Soviet Union. The author describes in detail the geostrategical and geopolitical implications of the admittance of the first group of Eastern — European countries into the NATO (Poland, Czech Republic and Romania), as well as the prospects of the NATO expansion onto the other countries in the region. He sees the American initiative for the cooperation in Southeastern Europe as a complement to the process of the NATO expansion. In the end he criticizes NATO's process of selection of new members, the process which has left Croatia (for the time being) in a sort of a geostrategical void.